

پایه مغربی بنگالی مجسمه سه شیر که در تالار نوزدهم ترمینال بدست آمده است.

تزیینات کاخهای هخامنشی در موزه تهران

محمد تقی مصطفوی

در کاخ داربوش در شوش پیدا شده و تاکنون در مهن ساکتر نامی از آن بمیان آمده است استفاده نموده اطلاعات روشن و جامعی را که بر روی این سنگها نگاشته شده در اینجا نقل میکنیم.

داربوش هنگام احداث کاخ خوبش در شوش کیفیت ساختمان آراشمن کتیبه مفصلی شرح داده و کتیبه نامبرده بامروی بزبانههای پارسی بستان و عیلامی و بابلی بر روی لوحه های گلی یا آجری بامرمری تهیه گردیده است. هیئت علمی شوش در نتیجه جستجو و کاوش سه ساله قطعات مختلف آنرا از گوشه و کنار ویرانههای شوش گردآوری نموده بازحمت زیاد و مقایسه متنهای سه گانه توانسته است ترجمه بخش اعظم آنرا در دسترس علاقه مندان قرار دهد.

این کتیبه را از لحاظ اهمیت پس از کتیبه بیستون از مهمترین از استادان برخی کشور کهن سال ایران شمرده اند و شهریار هخامنشی در آن مانند نوشتههای دیگر آغاز سخن را از درود و یابش خدای خود نموده سپس بذکر پدر و پدربنیای خوش میپردازد و میگوید: «از اطف اورمزد هنگامیکه پدرم و بشتاسب و یایم آرشام در قید حیات بودند پادشاه این مرز و بوم شدم. اورمزد بشتیپان توانایی من بوده آنچه وی فرماید بدست من انجام پذیرد و آنچه من میکنم در بر تو حمایت او میکنم»

موزه ایران باستان در نتیجه خاکبرداریهای چند ساله تخت جمشید و پیدایش اشیاء و آثار منحصر بفرد دارای مجموعه معتبری از دوره هخامنشی گردیده که جلب نظر هر بینندهای را کرده نمونههای مختصر و ازینمائی از آثار شهریاران سترگ دودمان هخامنشی را در پایتخت کشور شاهنشاهی مینمایاند و برای آرزو مندان زیارت تخت جمشید وسیله تسلی دل و جویبار بشارت برای شاهکارهای صنعتی آثار شگرف خاور زمین را در تهران فراهم میسازد. آری شاهنشاهان هخامنشی در احداث آثار معظم زمان خود بقدری قدرت نمائی کرده اند که گوئی ضمن ساختمان کاخهای خوبش با طبیعت سر بر برد جوئی داشته اند. دانشمندی که در تمدن هخامنشیان غور نموده اند کم و بیش در اطراف این قدرت نمائی بحث کرده عظمت دوستی و سلیقه آمیخته به نیروی خارق العاده شهریاران ایرارا استوده اند. آقای گذار در مقدمه مقاله جامعی که در باب آتشکدههای ایران نگاشته و در رساله پنجم آثار ایران چاپ شده اشاره به شیوه معماری هخامنشیان نموده بخشی از گفته های دانشمندان را در این موضوع ذکر کرده اند و چون در این مورد گفتگوی بیشتری در باره چگونگی ساختمان کاخهای نامبرده و تزیینات آنها مناسب بنظر میرسد لذا از کتیبه ذیقیمتی که

پس از آن میگوید: « من در شوش کاخی ساختم، تزیینات آنرا از جاهای دور آوردند. زمین را تا آنجا که به خاک سفت برسد کندند. پس از آنکه زمین کنده و شن بقدر کافی فرا آورده شد شالوده بنا در یکسختی به بلندی چهل بازو (درازی بازو) و در قسمت دیگر به بلندی بیست بازو از شن اباشته گشت و بر روی این شن بنیاد کاخ نهاده شد» آنگاه در باب لوازم ساختمانی و مصالح کاخ خود چنین مینویسد: «گودبرداری زمین و اباشتهن شن و قالب زدن خشت را مردم بابل انجام دادند. چوبهای سدر (قسمی درخت سرو بلند و قطور که درخت ارز نیز

میگویند) که در اینجا بکار رفته از کوهستانهای لبنان آمده. مردم آشور آنها را با بابل و مردم بابل و کُرسا و جزیره ایونی آنها را تا سرزمین شوش آوردند. چوب بلوطی که در اینجا بکار رفته از کوهستانهای هندوکش (شمال هندوستان) و ارمنستان آورده شده است. طلائی که در اینجا بکار رفته از سارد و باختر (آسیای کوچک و آسیای میانه کنونی) آورده و اینجا ساخته و پرداخته شده است. لاجورد بدخشان و سنگ ماری که در اینجا بکار رفته از سرزمین سُغد آورده اند. سنگ آهن گرابهائی که در اینجا بکار رفته از خوارزم آورده اند. قره‌ای که در اینجا بکار رفته از کشور مصر آورده اند. تزیینات آجری نقش برجسته دیوارهای این کاخ از سر زمین ایونی آورده شده است. عاجی را که در اینجا بکار رفته از حبشه و هندوستان و سرزمین رُخج (استان قندهار فعلی در افغانستان) آورده اند. ستونهای مرمری که در اینجا بکار رفته در شهر آفرودیزیا درست کرده اند و مردم ایونی و سارد آنها را تا شوش آورده‌اند» (آفرودیزیا مانند ایونی

نونه بیکر گاوهای بالدر با انسان که سرستون بعضی از کاخهای تخت جمشید را تشکیل میداده است. این سرستون تنها و کاملترین نمونه است که تا حال بدست آمده و اکنون در نوع خود نظیر ندارد.

وسازد از شهرستانهای یونانی نشین آسیای کوچک بود که جزء کشور شاهنشاهی داریوش بشمار میرفت. این شهر که در زمان کورش بتصرف ایران درآمد و از روزگار باستان جایگاه صنعتی معروفی بوده در عهد رومیان شهرت بسزائی داشته است).

شهریار هخامنشی در آخر کتیبه معروف خود از صنعتگران و استادان که در ساختمان و تزیینات کاخ وی کار کرده اند صحبت داشته اشاره مختصری نیز باین قسمت مینماید و مینویسد:

..... صنعتگرانی که به تزیین کشورشان در ساختمان این کاخ کار کرده اند: مدیها و

مجسمه حیوانی که نمسی سگ شکاری بوده و از سرسبز ساخته شده و در آستانه جنوبی ایوان شرقی کاخ آپدانه پیدا شده است

مصرها این تالار باردا درست کرده اند..... مردم بابل و ایونی کار آجرها را انجام دادند. مصالح نقوش برجسته کاشی کاری یعنی سنگ و کج و لعاب روی کاشی و برق و لعاب آن را از ایونی آورده صنعتگران مدی و مصری آنها را درست نمودند.....

داریوش با نهادن این کتیبه در زیر بنیاد کاخ خود اثر جاودانی دیگری از دوران پر شکوه شهرسازی خویش بنیادگذار گذارده اطلاعات

دقیق و ذیقیمت بالا را
بهترین طرز برای
آیندگان در سینه
خاک جای داده آن
را چون گنجینه
پر بها و سند عظمت
ایران بجهت فرزندان
این مرز و بوم در دل

زمین هفته ، حقایق فرمانروائی خود را در روزگار
آبادانی شوش بسرزمین خوزستان سپرده است .
بطوریکه در بالا گفته شد این کتیبه را
به متن های سه گانه نوشته بودند . متن پارسی
باستان در جای اصلی خود یعنی کاخ آبدانه شوش
پیدا شده و آرا بر روی لوحه کلسی بدرزای
بیست و شش سانتیمتر و نیم و پهنای بیست و دو
سانتیمتر نگاشته بودند . متن بابلی را در نقاط دیگر
ویرانه های این شهر باستانی یافته آن را از دو متن
دیگر کاملتر گفته اند و در کتاب بیست و یکم
خاطرات هیئت علمی شوش که از این سند تاریخی
مفصلاً بحث شده بیشتر بدین متن استناد جسته اند .
متن عیلامی روی لوحه مرمری بدرزای تقریباً
چهل و شش سدم متر و پهنای سی و هشت سدم متر
نقر گردیده و قطعانی از آن در گوشه و کنار آنجا
کشف گردیده است .

اینک بایرسی کتیبه بالا و مشاهده آناری
که کم و بیش از کاخهای تخت جمشید و شوش
بدست آمده و در موزه تهران گرد آوری شده
است میتوانیم نمونه هایی که از صنایع اقوام
تابع ایران از سراسر ایران باستان برای احداث
کاخهای شهریاران هخامنشی به شوش یا تخت
جمشید آورده شده ملاحظه نمائیم و اگر از چوچهای
سدر و الوار های بلوط چیزی نمائند قطعات زری
قطعات مختلف سنولی که در کاخهای آبدانه و سه دروازه تخت
جمشید پیدا شده و برای نمایان سنون کامل دوره هخامنشی
در موزه ایران باستان استوار گردیده است .

که پیراسته به نقوش
گاو های بالدار یا
گل و بوته های
نظریف بازیشت بخش
روی نقوش برجسته
بوده است و شمش
آرا با کتفه داریوش
از سار دو باختر آورده

اند مشاهده نمائیم ، همچنین قطعات نظریفی که با
سنگ لاجورد ساخته بودند از نزدیک به بینیم و
همچنین گوشه های از نقوش برجسته کاشی که مواد
مختلف آرا چنانکه در کتیبه بالا شرح داده شد از
ایونی آورده و مدیها و مصرها آنها را ساخته اند
نمائنا کنیم .

بدیهی است تمدن وسیع و آثار بی نظیری که از
پرتو وجود سلطه هخامنشی و در اثر پهناداری مرز و بوم
ایران بوجود آمده بود نمی توانست در راه کمال
متوقف و همیشه بیک حال و صورت باقی بماند
بلکه در ظرف یکی دو قرن ذوق و قریحه صنعتگران
و هنرمندان دیبای آن زمان دست سلیقه
سرشار و نیروی آمیخته به هنریرستی شاهان ایران
داده چون فروغی بس تابان و خیره کننده در آسمان
این کشور باستانی ظاهر گردید و یادگار های
جاودانی از عظمت پیشین بجا نهاد که بر پا نمودن
پارمائی از آن آثار خارج از تصور و نیروی کنونی
بشراست و جز بکارهای سحر آمیز و افسانه انگیز
به چیزی دیگر نمی ماند .

هر چند در این مقاله عکسهایی که از روی
برخی آثار نامبرده در بالا تهیه شده با توضیحات
مربوط بهر کدام ارائه گردیده لکن افزودن این
نکته نیز بمرور است که صفحه زر منقوش بصورت

کاخهای هخامنشی در
موزه ایران باستان وجود
دارد که عکس و توضیحات
آن در موقع مناسب دیگر
از نظر خوانندگان
گرامی خواهد گذشت.

گاوهای بالدار اخیراً
که خاکبرداری و ادامه
کار تخت جمشید تحت نظر
مستقیم کارمندان وزارت
فرهنگ قرار گرفته است
پیدا شده و کار ترمیم و
نگهداری آثار آنجا بطوری
که شایسته و درخور چنین
مکان تاریخی باشد ادامه
دارد و نیز بر اثر پیدایش
قطعات نقوش برجسته
رنکین در سال گذشته
توسط کارمندان نامبرده
بیش از پیش مسلم شد
که نقوش برجسته سنگی
معظم و فراوان کاخهای
تخت جمشید تمامی رنگ
آمیزی و بطرز شیوایی
نقاشی شده بوده که باران
و تابش آفتاب بزودی آنها
را محو نموده امروز جسته
جسته قطعات آن از زیر
خاک پیدامیکرد و دو شکفتی
تسازه بر دیدنیهای آثار
موجود آنجا میافزاید.

غیر از آنچه در این
مقاله ارائه داده شده پاره
آثار دیگر از تزیینات

شوشگاه علوم انسانی
رتال جامع علم

نمونه بیکر گاو هائی که بر
سراز ستونهای کاخ تخت
جمشید قرار میداده اند.

شهر یارهعاشی براریکه شاهنشاهی نشسته ، وایمهد ایران پشت سراواستانده
 پیشخدمت خاصه و اساعه دار شاهنشاهی در عقب و سپاهسالار یا شخص اول
 کشور دو بروی شاه ایستاده اند . نیزه داران مخصوص و کسی که ظرف جای
 مورد یا ماده معطر دیگری در دست دارد بر دو طرف سرایرده شاهنشاهی قرار
 گرفته اند . این نقش دوریکی ازحیاطهای کاشهای خشتی تحت چشمیدیدا شده
 واینگ زینت بخش موزة پایتخت کشور شاهنشاهی است .

دستگیره دروب ازسنگ لاجورد که کتیبه مبخی بنام داریوش دارد .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 کتابخانه دیجیتال ملی ایران

شرح عکسها ۱- تاج زر که ظاهراً برای تزیین و زیبائی کاشها بر بالای نقوش برجسته سربازان روی جرزها و دیوارهای تخت جمشید نصب میگردد است . ۲- حاشیه پهن زر دارای شکل گاوهای بالدار که در ضمن خاکبرداری سال ۱۳۲۰ در گوشه جنوب شرقی تاج ابدانه تخت جمشید بدست آمده است . ۳- حاشیه زر دارای شکل گل و بوته های زیبای معمول دوره هخامنشی که بر روی درب وازینکه کاشهای شهریاران نامبرده نصب بوده است . ۴- تزیینات زرشکل گلهای کوچک و حلقه ای متعلق بدرها و بردهای تاختهای تخت جمشید که ضمن خاکبرداری آنها پیدا شده است . ظرافت و استادی که در زرگری این تزیینات بکار رفته موجب شکفتن فراوان بینندگان میشود .

